

УДК 325.254.4:32

В. О. Патійчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;
О. М. Петрівська – студентка 6 курсу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Просторові особливості динаміки потоків біженців у регіонах світу

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Досліджено сучасну динаміку кількості біженців у світі. Проаналізовані фактори появи біженства у регіональному контексті. Визначені основні напрями потоків біженців у регіонах світу та розкрито головні проблеми контролю нелегальних міграцій.

Ключові слова: біженці, гуманітарна криза, нелегальні мігранти, заробітчани.

Патійчук В. О., Петрівська О. М. Пространственные особенности динамики потоков беженцев в регионах мира. Изучено современную динамику количества беженцев в мире. Проанализированы факторы наличия беженства в региональном контексте. Определены основные направления потоков беженства в регионах мира и показаны главные проблемы контролирования нелегальных миграций.

Ключевые слова: беженцы, гуманитарный кризис, нелегальные мигранты, уходящие на заработки.

Patiichuk V. O., Petrivska O. M. Spatial Features of the Refugees Flows Dynamics in the World. The current dynamics of the refugees quantity in the world is studied. The facts of refugees appearance in the regional context are analyzed. The main directions of the refugees flows in the world are defined, the basic problems of the illegal migration control are revealed.

Key words: refugees, humanitarian aid, illegal migrants, seasonal workers.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема біженців у сучасних міжнародних відносинах набирає все більшої актуальності, оскільки це явище стає масовим і територіально поширеним. Через недосконале законодавство держав, військові конфлікти, політичні протистояння, природно-кліматичні катаклізми, часті економічні кризи, голод та значний розрив у соціально-економічних рівнях розвитку все більше країн стають донорами біженців і ще менше тих, хто готові їх прийняти. Тому дослідження проблем поширення біженців є актуальним і потребує постійного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Різні аспекти дослідження біженства та нелегальних мігрантів, у тому числі й регіональні масштаби їх поширення, відображені в працях В. Іонцева, Ю. Муромцевої та ін. Зокрема, А. Платонов [11] досліджував вплив нелегальних міграцій на міжнародну і національну безпеку. В працях Є. Герасименко розглядаються способи врегулювання проблеми біженців на міжнародному рівні в історико-правовому аспекті. О. Малиновська [9] розглядає проблеми біженців у світі та в Україні, розкриваючи масштаби цього явища та шляхи врегулювання неконтрольованих міграційних потоків. Специфіку регіональних міграційних процесів і біженства висвітлено в окремих публікаціях В. Барського, І. Борути, Ю. Гаврушки, Д. Іванова, В. Потапова та ін. Деякі аспекти поширення біженців у світі висвітлені у працях М. Сіранта [13], зокрема в них розглянуто особливості поширення біженців на африканському континенті. Серед зарубіжних науковців, що досліджували просторову динаміку біженства, можна назвати Дж. Солта, М. Тітма, Н. Тунма та ін. Проте детального аналізу поширення біженців у глобальному просторі поки що не здійснено, що й зумовило вибір тематики цієї наукової статті.

Мета дослідження – проаналізувати просторові особливості динаміки біженців у світі, визначити основні країни-донори та реципієнти біженців, з'ясувати причини появи біженства у регіональному контексті. Основне **завдання** – дослідження просторових особливостей динаміки біженців на планеті у регіональному зрізі.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Біженство має давню історію, але саме сьогодні воно досягло піку і за кількістю, і за масштабами поширення. Згідно зі статистичними даними, у кінці XX ст. кількість біженців становила 25 млн, із них 75 % припадало на країни Азії та Африки.

Сьогодні у світі налічується 43,7 млн біженців, що можна порівняти до кількості населення таких країн, як Колумбія чи Південна Корея, або ж населення Скандинавського півострова та Шрі Ланки – разом узятих. Поряд із цим, кількість переселенців, які повертаються на батьківщину, скоротилася до найнижчого показника за останні 20 років і становить близько 200 тис. осіб [6].

У першій половині 1990-х років значна кількість біженців була характерна для Африки, а на початку XXI ст. – для таких регіонів, як Центральна та Південно-Західна Азія, Близький Схід та Північна Африка (рис. 1).

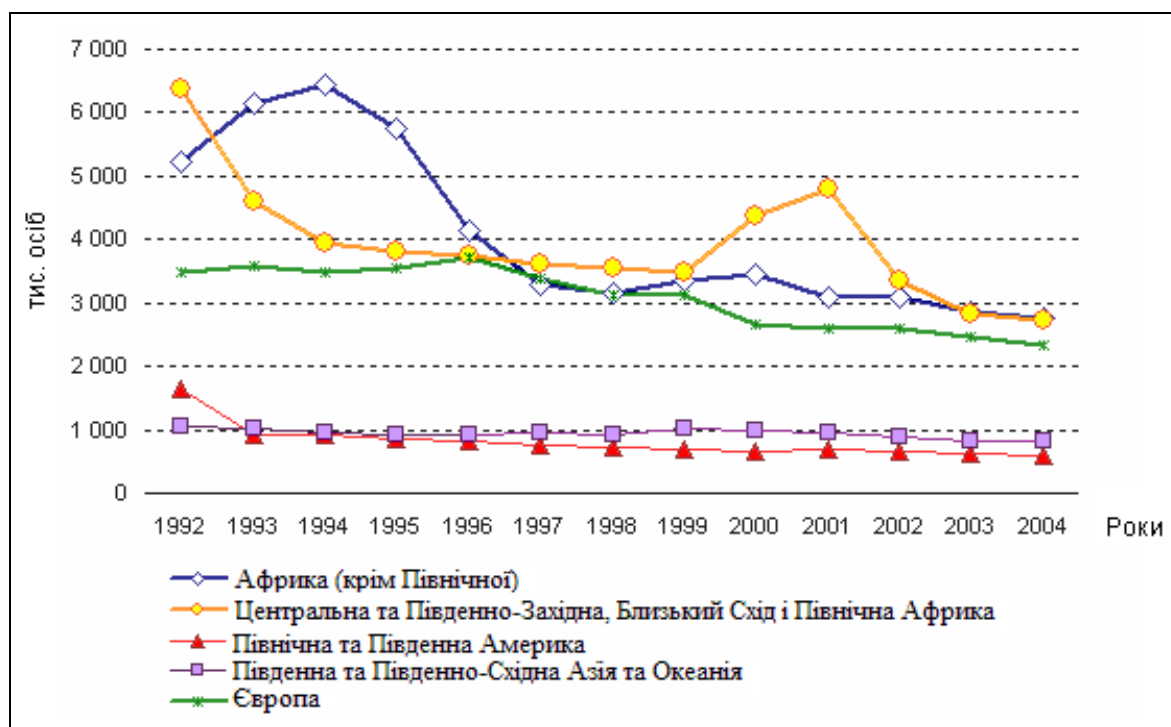

Рис. 1. Кількість біженців у регіонах світу у 1992–2004 рр., тис. осіб

Найбільше знизилася кількість біженців протягом 1990-х років – із 17,8 млн осіб до 11,5 млн, потім спостерігається незначний ріст цього показника, що було пов'язано з трансформаційними змінами на європейському континенті. Загалом за 2001–2004 рр. кількість біженців скоротилася на 24 %. Здебільшого це відбувалося унаслідок вирішення проблеми в довгостроковій перспективі, зокрема шляхом добровільної репатріації та примусовими заходами з боку європейських країн [12].

Близько половини біженців користуються програмами допомоги УВКБ ООН. 47 % із них проживають у країнах Центральної та Південно-Західної Азії, Північної Африки та Близького Сходу, і ще 40 % – в інших країнах Африки. У двох регіонах світу – Африці (без Північної), Центральній і Південно-Західній Азії, Північній Африці та на Близькому Сході зосереджено по 30 % біженців світу, у Європі – 25 %, у Південній та Південно-Східній Азії й країнах Тихоокеанського басейну – 9 %, у Північній та Південній Америці – 6 % [7].

Кількість біженців у 2004 р. зменшилася в усіх великих регіонах світу, крім Південної і Південно-Східної Азії та країн Тихоокеанського басейну (+1,6 %). Найбільше скорочення відбулося в Південній (–20 %), а також Західній Африці (–12 %). В Європі кількість біженців знизилася на 5,6 %, у Південній та Північній Америці – на 4,1 %, у Центральній та Південно-Західній Азії, Північній Африці й Близькому Сході – на 3,3 % [5].

З початку XXI ст. частка біженців поступово почала знижуватися і у 2005 р. становила 8,4 млн осіб. Подальша економічна криза призвела до швидкого та значного збільшення кількості біженців в усьому світі (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка кількості біженців у світі 2004–2011 рр., млн осіб

Протягом 2000–2011 рр. кількість біженців за країнами походження та країнами, що приймають їх на своїй території, часто змінювалася. Основними причинами цього були: економічна криза, регіональні конфлікти та війни, внутрішньополітична та соціально-економічна ситуація в різних регіонах світу.

Складним питанням для шукачів притулку є отримання статусу офіційного біженця. Проте його набуття не завжди підтверджує повні соціальні гарантії та право на проживання в країні що надала офіційний статус особи біженця. Трапляється, що біженців переселяють до іншої країни або вони добровільно повертаються до країни свого походження [12]. Наприклад, у 2007 р. понад 656 тис. біженців були переселені або добровільно повернулися на батьківщину (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік країн, куди здійснювалося переселення біженців та направлені найбільші потоки добровільної репатріації в 2007 р.*

Країни переселення біженців	Країни, куди направлені потоки добровільної репатріації
США	Афганістан
Австралія	Судан
Канада	ДР Конго
Швеція	Ірак
Норвегія	Ліберія

* Складено за: [9].

Більшість усіх біженців (до 90 %) живе у найбідніших країнах світу. Як свідчить практика, Африка надає притулок удвічі більшій кількості біженців, ніж Європа та Північна Америка разом узяті. Адже зазвичай біженці просто перетинають кордон сусідньої країни. Наприклад, не кожному біженцю з Азії вдається дістатися навіть до Росії або України, не кажучи вже про країни Західної Європи [5].

Таблиця 2

Регіональний розподіл біженців та шукачів притулку станом на 1 січня 2008 р., осіб*

Регіон	Біженці, осіб	Шукачі притулку, осіб
Африка	2 498 300	272 300
Азія	6 300 800	69 300
Європа	1 569 200	234 200
Латинська Америка	530 600	41 200
Північна Америка	457 000	121 400
Океанія	34 900	1 700
Всього	11 390 700	740 100

* Складено за: [2].

Вагомою причиною поширення біженців у регіонах світу на сучасному етапі є юридичні відмінності у законодавстві країн та зовнішня міграційна політика держав. Саме тому Африка є найбільш відкритою з цього погляду. Інша ситуація складається у країнах Західної Європи, які насичені мігрантами та створюють всі можливі умови для зменшення кількості мігрантів та потоків біженців на свою територію, цим самим забезпечуючи свою безпеку та внутрішню політико-економічну стабільність. Азія випереджає інші регіони за кількістю біженців та шукачів притулку через те, що саме на цьому континенті розміщена основна кількість «гарячих точок» (табл. 2).

Продовольча криза, складна внутрішньополітична ситуація, низький рівень соціально-економічного розвитку, регіональні конфлікти, війни та безробіття виводять країни Азії та Африки в лідери серед країн походження біженців. Першим за кількістю біженців є Афганістан, за ним іде Ірак. Цей факт свідчить про те, що на сучасному етапі саме військові конфлікти та війни спричиняють найбільшу кількість біженців. Така причина біженства є складною для країн, що приймають біженців на своїй території, адже тоді вони зобов'язані надати притулок і не мають права на вислання прибулих у країну походження, де їм загрожує небезпека [14]. Найчастіше основними країнами прибуття біженців у випадку війни чи військового конфлікту стають сусідні країни або регіони (табл. 3).

Таблиця 3

Основні країни-донори та реципієнти біженства на 1 січня 2009 р.*

Країни-донори	Біженці, осіб	Країни-реципієнти	Біженці, осіб
Афганістан	3 058 000	Пакистан	2 035 000
Ірак	2 310 000	Сирія	1 504 000
Колумбія	552 000	Іран	964 000
Судан	523 000	Німеччина	579 000
Сомалі	457 000	Йорданія	500 000
Бурунді	376 000	Танзанія	436 000
ДР Конго	370 000	Китай	301 000
В'єтнам	328 000	Великобританія	300 000
Туреччина	222 000	Чад	294 000
Еритрея	209 000	США	281 000

* Складено за: [3].

У 2009 р. кількість шукачів притулку в промислово розвинених країнах залишалася стабільною. Порівняно з 2008 р. їх загальна кількість залишилася незмінною – понад 377 тис. клопотань, незважаючи на суттєві регіональні відмінності. Кількість поданих клопотань збільшилася у 19 країнах, але в 25-ти – скоротилося. У скандинавських країнах спостерігалось збільшення кількості біженців на 13 %. Навпаки, кількість клопотань, поданих у країни Південної Європи, скоротилася на 33 %. Особливо різке зниження було в Італії (–42 %), Туреччині (–40 %), Греції (–20 %) [10].

Тривалі конфлікти або нестабільність у таких країнах, як Сомалі, Ірак і Афганістан, а також політична криза в Північній Африці та на Близькому Сході призводять до того, що кількість біженців у регіонах світу постійно зростає (табл. 4). Надання допомоги насильно переселеним людям у світі розподіляється вкрай нерівномірно. Бідні країни приймають у себе набагато більше переселених людей, ніж багатші держави. Негативні настрої щодо біженців найбільш поширені в промислово розвинених країнах. У кінці 2009 р. 112 400 біженців було допущено на переселення в 19 країн, у т. ч. США (79 900 осіб), Канаду (12 500), Австралію (11 100), Німеччину (2100), Швецію (1900), Норвегію (1 400) та ін. Основними країнами-донорами у 2009 р. були М'янма (24 800), Ірак (23 000), Бутан (17 500), Сомалі (5500), Еритрея (2500) і Демократична Республіка Конго (2 500) [1].

За останні десять років понад 1,3 млн біженців були офіційно натуралізовані, половина з них – у США. У доповіді комісара ООН у 2010 р. країнами-лідерами, які приймають найбільшу кількість іноземних біженців, були названі США (49 тис. осіб) і Франція (42 тис.). За ними йдуть Канада (33 тис.) і Великобританія (29,8 тис.). Завершує список Німеччина, до уряду якої із заявами про надання політичного притулку в 2010 р. звернулися 27,6 тис. осіб [3].

Динаміка кількості біженців за основними країнами-донорами у 1990–2008 рр., тис. осіб*

Країна	1990	2000	2005	2006	2007	2008
Афганістан	6339,1	3587,3	2166,1	2107,5	3055,7	2833,1
Ірак	1133,8	526,2	262,3	1450,9	2309,2	1903,5
Сомалі	470,2	475,7	395,6	464,3	457,4	561,2
Судан	524,0	494,4	693,6	686,3	523,0	419,2
Колумбія	0,5	9,3	60,5	72,8	551,7	373,5
ДР Конго	67,4	371,7	430,9	401,9	370,4	368,0
В'єтнам	496,0	370,8	358,3	374,3	327,8	328,2
Бурунді	191,6	568,1	438,7	396,5	375,7	281,6
Туреччина	5,5	47,2	170,6	227,2	221,9	214,4
Еритрея	0,0	376,9	144,1	193,7	208,7	186,4

* Складено за: [6].

У 2010 р. серед країн походження біженців, як і раніше, лідирував Афганістан. Приблизно 3 млн афганців досі перебували у 75 країнах світу. Кількість іракських біженців досягла на сьогодні 1,7 млн [10]. Перелік країн, які приймають найбільше біженців з інших країн, очолюють Пакистан, Іран, Сирія, Німеччина та Йорданія. Останні в десятці країн-реципієнтів – США і Великобританія.

Існує глибокий дисбаланс у міжнародній системі щодо надання допомоги біженцям. За офіційною статистикою, четверо з п'яти біженців знайшли притулок у країнах, що розвиваються. При цьому у промислово розвинених країнах спостерігається зростання антибіженських настроїв, і навпаки – значна кількість бідних країн приймають найбільше біженців і лояльно ставляться до них. Так, у Пакистані їх нараховується 1,9 млн осіб, а в Ірані – 1,1 млн осіб. У 49-ти найменш розвинених країнах знайшли притулок 2 млн біженців [13].

Країни ЄС у 2010 р. отримали понад 243 тис. прохань про надання статусу біженця, що становить 29 % від загальної кількості заяв, поданих у всьому світі. Проте офіційний статус біженця отримало меншість мігрантів. У цілому в Європейському регіоні проживає менше ніж 10 % від загальної кількості з офіційним статусом біженців у світі [1].

З огляду на статистичні дані та дослідження, що їх провели експерти ООН, встановлено залежність між індексом людського розвитку та кількістю біженців у країнах світу. Виявлено, що 2008 р. в країнах із дуже високим індексом людського розвитку перебувало 12,5 тис. біженців, із високим рівнем – 1,27 млн, із середнім – 1,12 млн, із низьким – 4,96 млн. Отже, чим нижчий індекс людського розвитку, тим більше біженців з'являється у цій країні і навпаки. Про це свідчить те, що основними «постачальниками» біженців на світовий простір є азіатські та африканські країни, які здебільшого мають низький розвиток людського потенціалу (табл. 4). Багато країн третього світу, будучи самі не в змозі вирішити свої внутрішні соціально-економічні та політичні проблеми, приймають іноземних біженців, що ще більше ускладнює їхню соціально-політичну нестабільність. Серед цієї групи країн найбільше виділяються Пакистан (1,9 млн), Іран (1,1 млн) і Сирія (1 млн).

З усіх біженців світу кожен четвертий або п'ятий проживає у країнах, що розвиваються. Нещодавні події в Сомалі, Лівії і Кот-д'Івуарі збільшили це навантаження. Тоді, як Східна Африка постійно намагається впоратися із найсильнішою посухою за останні 60 років, Кенія, Ефіопія та Джибуті приймають близько 450 тис. біженців із Сомалі і їх кількість зростає з кожним днем. Туніс та Єгипет прийняли масовий потік утікачів із Лівії під час «арабської весни» 2011 р. Ліберія, не здолавши всіх наслідків громадянської війни, надає притулок понад 150 тис. вихідців із Кот-д'Івуару, які втекли внаслідок складної політичної ситуації в країні [8].

Унаслідок революцій, що прокотилися 2011 р. територіями Тунісу, Єгипту, Лівії, Бахрейну, Ємену, континентальна Європа потерпає від напливу біженців. Кризова ситуація склалася й щодо переселенців із Лівії. Близько 320 тис. лівійців утекли до Єгипту, Тунісу, Нігеру й Алжиру та в інші країни. Масове біженство в ці країни ще більше загострює внутрішньополітичну ситуацію [8]. У 2011 р. кількість прохань про притулок зросла на 17 %. Більшість із них є громадянами країн, для яких проблема переселення затягнулася на довгі роки. У період між 1 січня та 30 червня 2011 р. в

промислово розвинені країни було подано 198 тис. прохань щодо надання притулку порівняно з 169 тис. – за той же період минулого року. Кількість прохань із Тунісу сягнула 4,6 тис., Кот-д’Івуару – 3,3 тис., Лівії – 2 тис. [14].

У 2011 р. перелік країн походження шукачів притулку в основному залишився незмінним порівняно з минулим роком: Афганістан (15,3 тис. осіб), Китай (11,7 тис. осіб), Сербія (10,3 тис. осіб), Ірак (10,1 тис. осіб), Іран (7,6 тис. осіб) [3].

У Європі зареєстровано найбільше прохань про притулок, поданих у всі промислово розвинені країни – 73 %. Тільки в Австралії та Азії спостерігалось значне зниження їх кількості: 5,1 тис. осіб порівняно з 6,3 тис. у 2010 р. Якщо характеризувати окремо за країнами, то в США подано найбільше прохань на притулок (36,4 тис.), ніж у будь-якій іншій країні промислово розвинутого світу. Далі йдуть Франція (26,1 тис.), Німеччина (20,1 тис.), Швеція (12,6 тис.), Великобританія (12,2 тис.). Скандинавські країни – єдиний регіон Європи, де кількість прохань стосовно надання притулку скоротилася. Разом із тим, на північному сході Азії кількість заяв зросла більше ніж удвічі – 1,3 тис. заяв було подано в Японію і Південну Корею (порівняно із 600 – у першій половині 2010 р.) [5]. Отже, кризові явища в політиці та економіці в різних регіонах світу і надалі стимулюватимуть неконтрольовані потоки біженців та нелегальних мігрантів у світі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, біженство стало масовим і територіально поширеним явищем у всьому світі. Розподіл біженців у світі – вкрай неоднорідний, причиною цього є кризові явища, політичні та економічні чинники, соціальна політика країн та різноманітність міграційного законодавства у різних державах планети. На сучасному етапі найбільша кількість біженців є вихідцями із країн Близького Сходу й Північної Африки. Сучасна особливість проблеми біженства полягає у тому, що найбільшими країнами-донорами та реципієнтами є одночасно найбідніші країни світу. Політична нестабільність у країнах, розрив у рівнях соціально-економічного розвитку та екологічні катаклізми призводять до інтенсифікації процесу біженства та появи нелегальних мігрантів у глобальному просторі як значної загрози національній безпеці держав, що потребує подальшого наукового вивчення.

Список використаної літератури

1. Беженцы в мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=1059&Itemid=181.
2. Беженцы и иммигранты – проблема касается всех [Электронный ресурс] // Население и общество. – 2001. – № 9–10. – Режим доступа : <http://www.demoscope.ru/weekly/009/strimir11.php>.
3. В первой половине 2011 года число ходатайств о предоставлении убежища в промышленно развитых странах возросло на 17 % [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://unhcr.ru/index.php?id=10&tx_ttnews\[tt_news\]=215&cHash=097dc6ce53c1ad5e7aaf84776de4d823](http://unhcr.ru/index.php?id=10&tx_ttnews[tt_news]=215&cHash=097dc6ce53c1ad5e7aaf84776de4d823).
4. В 2008 году в мире насчитывалось 42 миллиона беженцев и перемещенных лиц, сообщает УВКБ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/news/fullstorynews.asp?NewsID=11852>.
5. Доклад УВКБ ООН : 80 % беженцев в мире находятся в развивающихся странах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://refugee.memo.ru/C325678F00668DC3/\\$ID/C87AC6CBFC872EE7C32578B800738E04](http://refugee.memo.ru/C325678F00668DC3/$ID/C87AC6CBFC872EE7C32578B800738E04).
6. Діяльність УВКБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unhcr.org.ua/unhcr_ukr/main.php?article_id=4&view=full.
7. Зовнішні міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmap.su/index.php?id=1336&ang=uk>.
8. Ливия: ООН–беженцы–помощь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.euronews.net/newswires/812947-newswire/>.
9. Малиновська О. А. Проблема біженців у світі та в Україні: масштаби, шляхи вирішення / О. А. Малиновська // Стратегічна панорама. – 2002. – № 1. – С. 60–62.
10. Масштабы и тенденции поиска убежища в промышленно развитых странах, 2009 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unhcr.org/4ba7341a9.html>.
11. Платонов А. Нелегальна міграція та її вплив на міжнародну і національну безпеку / А. Платонов // Стратегічна панорама. – 2005. – № 2. – С. 164–168.
12. Права біженців та шукачів притулку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1117358178>.

13. Сірант М. М. Забезпечення статусу біженців у країнах Африки [Електронний ресурс] / М. М. Сірант. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/560mijnarodne/15132-2011-01-21-07-52-57.html>.
14. УВКБ: количество беженцев из Северной Африки может вырасти [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unmultimedia.org/radio/russian/detail/79959.html>.

Адреса для листування:

43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, кім. 4.

Статтю подано до редколегії
15.11.2011 р.

УДК 911.3

Н. В. Моштаківа – кандидат географічних наук,
асистент кафедри географії ДЗ «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка»

Суспільно-географічне положення Луганської області як фактор розвитку сфери культури

*Роботу виконано на кафедрі географії
ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка»*

Обґрунтовано вплив суспільно-географічного положення Луганської області на формування, розвиток та територіальну організацію її сфери культури. Визначено вплив прикордонного положення регіону на його культурне життя. Виділено шість груп міст і районів Луганської області за особливостями їхнього суспільно-географічного положення. Проведено групування адміністративно-територіальних одиниць Луганщини за територіальною доступністю їх закладів культури. Згідно з теорією графів розраховано основні показники транспортної доступності адміністративних районів області.

Ключові слова: сфера культури, суспільно-географічне положення, транспортно-географічне положення, прикордонне положення, сусідське положення, центральне і периферійне положення, транспортна доступність.

Моштаківа Н. В. Общественно-географическое положение Луганской области как фактор развития сферы культуры. Обосновано влияние общественно-географического положения Луганской области на формирование, развитие и территориальную организацию ее сферы культуры. Определено влияние приграничного положения региона на его культурную жизнь. Выделено шесть групп городов и районов Луганской области по особенностям их общественно-географического положения. Проведена группировка административно-территориальных единиц Луганщины по территориальной доступности их учреждений культуры. В соответствии с теорией графов рассчитаны основные показатели транспортной доступности административных районов области.

Ключевые слова: сфера культуры, общественно-географическое положение, транспортно-географическое положение, приграничное положение, соседское положение, центральное и периферийное положение, транспортная доступность.

Moshtakova N. V. The Socio-Geographical Situation of the Lugansk Region as a Factor of Development of Cultural Sphere. The influence of socio-geographical situation of the Lugansk region on the formation, development and territorial organization's sphere of culture justified. The influence of the frontier situation of the region on its cultural life defined. The groups of cities and districts of the Lugansk region on the features of their socio-geographical position allocated. Grouping of administrative-territorial units of the Lugansk region on the territorial accessibility of their cultural institutions held. On the theory of graphs of the main indicators of the transport accessibility of the administrative districts of the region are calculated.

Key words: culture, socio-geographical situation, the transport-geographical situation, frontier situation, the neighbor's situation, central and peripheral situation, transport accessibility.

Постановка наукової проблеми та її значення. Теоретичні основи географічних досліджень сфери послуг, до якої належить і сфера культури, заклали ще в 60–70-х роках ХХ ст. С. О. Ковальов, В. В. Покшишевський, Ю. Г. Саушкін та ін. Вони виділили чотири основні напрями таких досліджень: